

**FOGORVOSI ETIKA**  
**(FOKVMAG020)**

**2022/2023. tanév II. félév**

**Oktatás ideje:** FOK. IV. évfolyam. II. félév.

**Vizsgaforma:** kollokvium.

**A tantárgy oktatásával elérni kívánt képzési cél.**

- a.) Az, hogy megkönnyítse a mindennapi fogorvosi gyakorlat során felmerülő etikai problémák felismerését, mintegy "rányissa" a hallgatók szemét az erkölcsi problémák észrevételére.
- b.) Olyan fogalmi–logikai rendszer kimunkálása, mely segítséget nyújt a felmerülő orvosetikai kérdések elemzésében, s lehetővé teszi ezen problémák hatékonyabb megoldását.
- c.) Olyan ismeretek átadása, mely segíti a fogorvost abban, hogy a betegek, a kísérleti alanyok, illetve az egészségügyben dolgozók jogait megismerje, védje és tiszteletben tartsa.
- d.) Segíteni a jövőendő fogorvost abban, hogy megismerje, mekkora az egyén, az egészségügy és a társadalom felelőssége az egészség fenntartásában.

**TEMATIKA.**

**1. hét. Február 6-10. Gyakorlat**

Az etika és az erkölcs általános jellemzése

- Az etika fogalma
- Az etika részei: deskriptív etika, normatív etika, metaetika
- Általános és alkalmazott normatív etika
- Bioetika, orvosi etika, egészségügyi etika
- A főbb etikai elméletek (deontológiai és utilitarisztikus erkölcsi rendszerek) jellemzése

**2. hét. Február 13-17. Gyakorlat.**

Az orvosi etika legfontosabb alapelvei

- Az autonómia elve
- A "Ne árts!" elve
- A jótekonyság elve
- Az igazságosság elve

**3. hét. Február 20-24. Gyakorlat**

A tájékozott beleegyezés elve I.

- Egyszerű beleegyezés
- Tájékozott beleegyezés
- A betegtájékoztatás standardjai

**4. hét. Február 27-március 3. Gyakorlat**

A tájékozott beleegyezés gyakorlati esetek tükrében

- Önrendelkezés
- Cselekvőképesség

**5. hét. Március 6-10. Gyakorlat**

A tájékozott beleegyezés elve II.

- A kezelés visszautasításának joga
- A belátási képesség
- Tájékozott beleegyezés speciális betegcsoportoknál

**6. hét. Március 13-17. Gyakorlat (MÁRCIUS 15. MUNKASZÜNETI NAP)**

A rossz prognózisú betegek tájékoztatásának etikai kérdései

- Érvek a kegyes hazugság mellett
- Érvek a kegyes hazugság ellen
- A haldoklási folyamat
- A gyógyíthatatlan beteg felvilágosításának módja

### **7. hét. Március 20-24. Gyakorlat**

#### Igazságosság az egészségügyben. Az egészségügyi makro- és mikroallokáció etikai kérdései

- A makroallokáció és a mikroallokáció fogalma
- Az egészségügyi ellátáshoz való jog problémája
- A sorolás fogalma
- Az életmentő, ritka, általánosan nem elérhető eszközök, gyógyszerek, eljárások elosztásának etikai problémái
- A gyakorlatban használt mikroallokációs kritériumok etikai értékelése
- Az igazságos egészségügyi rendszer

### **8. hét. Március 27-31. Gyakorlat**

#### Az embereken végzett kutatások etikai kérdései

- Ellentmondás az orvos kutatói és gyógyítói szerepe között
- A Helsink Deklaráció
- A Randomizált Kontrollcsoportos Klinikai Kísérletek etikai kérdései

### **9. hét. Április 3-7. Gyakorlat (ÁPRILIS 7. MUNKASZÜNETI NAP)**

#### A reproduktív medicina etikai kérdései I

- A művi abortusz kérdése
- Konzervatív, liberális és mérsékelt álláspontok az abortusz kapcsán
- 

### **10. hét Április 10-14. Gyakorlat (ÁPRILIS 10. MUNKASZÜNETI NAP)**

- Az asszisztált reproduktív technikák etikai kérdései.
- Dajkaterhesség
- A genetika etikai kérdései

### **11. hét. Április 17-21. Gyakorlat**

#### A halál és a haldoklás filozófiai–etikai kérdései

- A halállal kapcsolatos főbb filozófiai és vallási felfogások, megközelítési lehetőségek
- Terminális állapotú betegek ellátásának etikai kérdései
- Öngyilkosság, eutanázia, teratanázia
- Életmentő, életfenntartó kezelés megszüntetésének etikai kérdései

### **12. hét. Április 24-28. Gyakorlat**

#### A szervátültetés etikai kérdései

- Az agyhalál fogalma
- A halott testével kapcsolatos (boncolás, szervkivétel) etikai kérdések
- Élő személy testéből való szervkivétel (donáció) etikai kérdései.

### **13. hét. Május 1-5. Gyakorlat (MÁJUS 1. MUNKASZÜNETI NAP)**

#### A betegek jogai

- A betegjogok szerepe és jelentősége az egészségügyben
- Általános és speciális betegjogok
- A betegjogok érvényesítése

### **14. hét. Május 8-12. Gyakorlat**

#### Környezetetika

- A környezetetika jelentősége, a környezetetikák filozófiai megalapozása

- A környezetetikák felosztása
- Környezetvédelem és jog, környezetvédelem és oktatás. A környezetetika alapelvei, a fenntartható fejlődés fogalma

#### **Kötelező irodalom:**

- Dr. Kovács József: A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába. (2. átdolgozott kiadás.) Medicina könyvkiadó, Budapest, 2006. ( E-könyv: 2019) **4,6,8,9,10,12,13,15,16. fejezet + függelék** Elektronikusan megvásárolható: <https://www.medicina-kiado.hu/kiadvanyaink/szak-es-tankonyvek/etika-jog/a-modern-orvosi-etika-alapjai-e-book/>
- A gyakorlatokon elhangzottakat bővebben tartalmazza a Dr. Kovács József: A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába. (2. átdolgozott kiadás.) Medicina könyvkiadó, Budapest, 2006. ( E-könyv: 2019) c. könyv 1,2,3, 7, 11,14. fejezetei, valamint a Dr. Kovács József: Környezetetika. In: Dr. Kovács József (szerk.): A biotechnológia etikai kérdései. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2017. (E-book: [www.semmelweiskiado.hu](http://www.semmelweiskiado.hu)) Pp. 71-118. c. fejezete. Ezért aki mélyebb megértésre törekszik, annak ezen fejezetek elolvasása is ajánlott. **A vizsgán számonkérésre azonban csak a tankönyv (ld. fenn) 4,6,8,9,10,12,13,15,16. fejezetei + függelék + a gyakorlatok anyaga kerül.**

#### **Ajánlott irodalom:**

- Dr. Kovács József: Környezetetika. In: Dr. Kovács József (szerk.): A biotechnológia etikai kérdései. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2017. (E-book: [www.semmelweiskiado.hu](http://www.semmelweiskiado.hu)) Pp. 71-118.
- Dr. Kovács József: Bioetikai kérdések a pszichiátriában és a pszichoterápiában. Medicina Kiadó, Budapest, 2007. Teljes terjedelemben ingyenesen elérhető a következő internet-címen: <http://real-d.mtak.hu/347/>
- Dr. Kovács József: A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába. 2. átdolgozott kiadás. Medicina könyvkiadó. Budapest, 2006. 1-10.,12-16. fejezet + függelék
- Dr. Kovács József: Környezetetika. In: Dr. Kovács József (2017) (szerk.): A biotechnológia etikai kérdései. (E-book, Semmelweis Kiadó, [www.semmelweiskiado.hu](http://www.semmelweiskiado.hu)) (p. 71-118.)

#### **Néhány, oktatással kapcsolatos hasznos információ**

A Magatartástudományi Intézet honlapja: <http://semmelweis.hu/magtud>

Bioetika csoport NET, Magatartástudományi Intézet, 19-20. emelet

Titkárság (tanulmányi ügyek):

**Motyovszki Csilla**, e-mail: [motyvovszki.csilla@med.semmelweis-univ.hu](mailto:motyovszki.csilla@med.semmelweis-univ.hu)

Tel: 210-2930/56114.; NET 20. emelet , 2015-ös szoba

**Polgárdi Réka**, e-mail: [polgardi.reka@med.semmelweis-univ.hu](mailto:polgardi.reka@med.semmelweis-univ.hu)

Tel.: 210-2930/56114, NET 20. emelet, 2005. szoba

#### **Bioetika csoportvezető:**

**Dr. Kovács József** egyetemi tanár, 2003-as szoba, tel.: 210-2953; [kovacs.jozsef@med.semmelweis-univ.hu](mailto:kovacs.jozsef@med.semmelweis-univ.hu)

#### **Bioetika részleg oktatói:**

**Dr. Csapody Tamás** egyetemi docens, 2013-as szoba, tel: 210-2930/56350;

[csapody.tamas@med.semmelweis-univ.hu](mailto:csapody.tamas@med.semmelweis-univ.hu)

**Dr. Dósa Ágnes** egyetemi docens, 2007-es szoba, tel: 210-2930/56136;

[dosa.agnes@med.semmelweis-univ.hu](mailto:dosa.agnes@med.semmelweis-univ.hu)

**Dr. Lőrincz Jenő**, tud. tanácsadó, 2007-es szoba, tel: 210-2930/56136;

[lorincz.jeno@med.semmelweis-univ.hu](mailto:lorincz.jeno@med.semmelweis-univ.hu)

**Dr. Nemes László, egyetemi adjunktus, 2017-es szoba. Tel: 210-2930/56116;**  
[nemes.laszlo@med.semmelweis-univ.hu](mailto:nemes.laszlo@med.semmelweis-univ.hu)

**Dr. Péter Orsolya Márta, egyetemi adjunktus, 2012-es szoba, tel.: 210-2930/56404;**  
[peter.orsolya@med.semmelweis-univ.hu](mailto:peter.orsolya@med.semmelweis-univ.hu)

**Dr. Tóth Gábor Attila egyetemi docens 1914-es szoba, tel: 210-2930/56206**  
[toth.gabor\\_attila@med.semmelweis-univ.hu](mailto:toth.gabor_attila@med.semmelweis-univ.hu)

**Dr. Zana Ágnes, egyetemi docens, 2014-es szoba, tel: 210-2930/56356;**  
[zana.agnes@med.semmelweis-univ.hu](mailto:zana.agnes@med.semmelweis-univ.hu)

#### **A félév elfogadásának feltétele:**

- maximum három hiányzás.

#### **Szorgalmi időszakban végzett munka értékelése**

A szorgalmi időszakban nem kötelező (úgynevezett fakultatív vagy szorgalmi) teljesítményértékelésre van lehetőség az etika gyakorlatok során. Ennek keretében a hallgató, a szemináriumvezető didaktikai választása szerint, a gyakorlaton 10–20 perces prezentációt vagy a szorgalmi időszakban a gyakorlaton elhangzott témákból, utólag, saját álláspontjának kifejtésével együtt, 3.000–5.000 karakter hosszú (szóközzel együtt), plagizálás-mentes összefoglalót készíthet, legkésőbb a szorgalmi időszak utolsó napjáig. A hallgatói munkát az oktató 0–3 ponttal értékeli. A félév során a hallgatónként megszerezhető pontok száma összesen három lehet. Az így elért pontok hozzáadódnak az írásbeli tesztvizsgán elért pontokhoz, ami a teszt alapján elért vizsgajegy javítását eredményezheti abban az esetben, hogyha a hallgató pontszáma eléri legalább az elégséges szintet.

Szóbeli vizsga esetén kétes esetben, mikor a hallgató felelete egy jó és egy rosszabb érdemjegy határán van, a pluszpontok lehetővé teszik a vizsgáztató tanár számára a jobb jegy irányába történő döntést, feltéve, hogy a hallgató felelete többletpontok figyelembe vétele nélkül is eléri az elégséges szintet.

#### **Vizsga:**

1. Tesztvizsga
  1. időpontok a Neptunban
  2. a teszt min. 40 kérdésből áll (kérdéstípus: igaz-hamis kérdések vagy feleletválasztós kérdések; a teszt kifejtendő kérdést nem tartalmaz)
  3. a tesztvizsga rendes vizsgának számít, így annak eredménye minden esetben felkerül a Neptunra
2. Szóbeli vizsga
  1. vizsgaidőpontok a NEPTUN szerint
  2. a vizsgán minden hallgató két fogalmat és egy tételt húz (ld. a vizsgakérdéseket)

#### **Írásbeli vizsgán a ponthatárok:**

20 pont és alatta=elégtelen (1)

21—25 pont =elégséges (2)

26—30 pont =közepes (3)

31—35 pont=jó (4)

36-40 pont=jeles (5)

#### **Szóbeli vizsgán vizsgakérdések:**

##### **I. Fogalmak:**

- etika
- bioetika
- erkölcs és jog kapcsolata
- polgári engedetlenség
- deontológiai etika

- a kettős hatás elve
- utilitarista etika
- kategórikus imperatívusz elve
- aranyszabály
- agapizmus
- autonómia elve
- "ne árts" elve
- jótékonyosság elve
- igazságosság elve
- orvosi paternalizmus
- cselekvőképtelen beteg
- a kezelés visszautasításának joga
- élő végrendelet
- agyhalál
- eutanázia
- hospice
- Helsinki Deklaráció
- antiszpécieszizmus

## II. Vizsgatételek

1. Etika és bioetika; az erkölcs és a jog kapcsolata; az erkölcsi érvelés jellemzői
2. A deontológiai etikai rendszerek általános jellemzői
3. Konzekvencialista (teleológiai) etikai elméletek
4. A természetjogi etikai elméletek; a társadalmi szerződés elméletei; erényetikák, szituációs etikák, agapizmus és a jogokra hivatkozó érvelés
5. A kanti etika és az aranyszabály
6. Az orvosetika alapelvei
7. Az egészség és a betegség értelmezései
8. Egyszerű beleegyezés; a tájékozott beleegyezés fogalma és kialakulásának története; viták a tájékozott beleegyezéssel kapcsolatban
9. A betegek felvilágosításának standardjai. Mit kell a felvilágosításnak tartalmaznia egy tervezett beavatkozás előtt?
10. Mikor nem szükséges a betegtől tájékozott beleegyezést kérni? A cselekvőképesség megállapításának elvei, a cselekvőképtelen beteg ellátásakor követendő eljárások
11. A kezelés visszautasításának joga
12. A tájékozott beleegyezés pszichológiai vonatkozásai. Bizonytalanság az orvosi kommunikációban. Gyakorlati megfontolások a tájékozott beleegyezéssel kapcsolatban
13. Az egészségügyi allokáció etikai kérdései (az allokáció szintjei, igazságosság, a modern egészségügy kialakulása, az egészségügyi költségrobbanás, az egyén és az egészségügy szerepe az egészség fenntartásában)
14. A sorolás etikai elvei és gyakorlata a mai egészségügyi rendszerekben (a puha és a kemény sorolás)
15. Egészségügyi közgazdaságtan és orvosi etika
16. Az egészségügyi ellátáshoz való jog problémája (a libertariánus ("laissez faire"), az egalitariánus (szocialista) és a liberális felfogás)
17. Szabadpiaci versus közfinanszírozású egészségügyi ellátás; az orvosi tevékenység finanszírozásának módjai
18. Kísérletek egy igazságos egészségügyi rendszer definiálására
19. Az egészségügyi mikroallokáció etikai kérdései I.: a sorolás problémájának jellemzése és a szelekciót elutasító érvelések
20. Az egészségügyi mikroallokáció etikai kérdései II.: az életmentő, ritka, általánosan nem elérhető eszközök elosztásának etikai problémái (a főbb kritériumok, betegkiválasztás a kutatás során, a betegkiválasztás módszere és eljárási feltételei)
21. A művi abortusz etikai kérdései I: érvelési hibák, az abortusz és a fogamzásgátlás megítélésének története

22. A művi abortusz etikai kérdései II: a mai álláspontok jellemzése, a konzervatív és a liberális álláspont és kritikája
23. A művi abortusz etikai kérdései III: a mai álláspontok jellemzése, a mérsékelt álláspontok
24. A gyógyíthatatlan, rossz kórjóslatú betegek felvilágosításának etikai kérdései
25. Az eutanázia problémája és előtérbe kerülésének okai; az élet szentségének a doktrínája és az életminőség elve; az eutanázia definíciója, fajtái
26. Az aktív és a passzív eutanázia
27. A holland eutanáziagyakorlat (a Rimmelink-jelentés)
28. Passzív eutanázia (orvosi prioritások, kezelés abbahagyása és el nem kezdése, szokásos és rendkívüli eszközök, mesterséges táplálás és folyadékpótlás, haszontalan kezelés)
29. Életmentő, illetve életfenntartó orvosi kezelés visszautasítása kompetens és inkompetens beteg által; az élő végrendelet
30. A súlyos fejlődési rendellenességgel világra jött újszülöttek kezelésének etikai problémái
31. Az élőből való szervkivétel etikai kérdései
32. A holttestből való szervkivétel etikai kérdései; a halál fogalma; az embrionális és magzati szövetek felhasználásának etikai kérdései
33. A szervek pénzért való árusításának etikai kérdései
34. Az állatok erkölcsi státusáról való gondolkodás története. A ma uralkodó álláspont és a darwini természetfelfogás filozófiai jelentősége
35. Peter Singer felfogása az állatok jogállásával kapcsolatban: az antiszépiceszizmus (érvek és ellenérvek, a singeri álláspont következményei és kritikája, vegetarianizmus); Tom Regan érvelése: az állatok jogai; a kritikus antropomorfizmus megközelítés lényege az állatvédelemben
36. Az állati szenvedés fogalma. Az állatkísérletek erkölcsi megítélésének szempontjai
37. Az embereken végzett kutatások etikai kérdései; a Helsink Deklaráció; a kutatási alanyok jogai
38. A betegjogok általános kérdései (a betegjogok megfogalmazásának okai és előnyei, fenntartások a betegjogi megközelítéssel szemben)
39. A főbb betegjogok (általános és speciális betegjogok)
40. A betegjogok érvényesítését elősegítő főbb módszerek és intézmények
41. Fontosabb orvosetikai kódexek és deklarációk. (a hippokratészi eskü, a Genfi Deklaráció, az orvosi etika nemzetközi kódexe, az emberen való orvosbiológiai kutatások nemzetközi irányelvei, az állatokon végzett orvosbiológiai kutatások nemzetközi irányelvei)
42. A környezetetika jelentősége, a környezetetikák filozófiai megalapozása (A Meadows féle világmodellek, javaslatok a környezeti krízis megoldására, a megoldások politikai korlátai, a darwini evolúciós elmélet filozófiai következményei, a consilience és a biophilia fogalma.)
43. A környezetetikák felosztása. (A nyugati kultúra hagyományos felfogása a morális státusszal kapcsolatban, az antropocentrikus, biocentrikus és ököcentrikus környezeti etikák. Az ökofeminizmus, a mélyökológia és a föld-etika)
44. Környezetvédelem és jog, környezetvédelem és oktatás. A környezetetika alapelvei, a fenntartható fejlődés fogalma.)